Fiúsítás

Kérem, a mi korosztályunkat (a harmincasokét) már az iskolapadban elkezdték fiúsítani. Látványossá ez akkor vált, amikor tízévesen odaállítottak bennünket a satupad mellé, és reszelni kellett a vasat. Aprócska lányok lévén alig értük el a fémpofákat, melyeket legtöbbször a tanár úr szorított össze.

Rajtunk kékszínű cipészkötény, és gyártottuk a vas hamutartókat, az alumíniumfogasokat, még a fémszíveket is. Megtanítottak a munkadarab satuba helyezésére, a reszelővonásokra, és a vasmunkák során ajánlatos, helyes testtartásra.

Izzadtunk az órákon, a vasreszelék pedig szitált alá, akár a hó. Előfordult, hogy a szemünkbe pattant egy-egy fémforgács, beleállt a kezünkbe a megmunkálandó lemez, mire a tanárunk csak annyit mondott, tanuljunk meg mi is férfiasan viselkedni. (Persze fogalmunk se volt, mit jelent ez.) Mindenesetre sem sírni, sem lazsálni, sem panaszkodni nem mertünk. Reszeltünk, mint a kis angyal négy éven át. Kit érdekelt, hogy fogalmunk sincs a háztartáshoz, a varráshoz, a kötéshez, a horgoláshoz?!

A mai napig hittem, most más a helyzet. Más is, győzött meg az ismerősöm, aki szokásával ellentétben rohant haza. Amint elmondta, várja a fafaragás. Csodálkozásomra, megnyugtatott, hogy ez nem az új hobbija, hanem a tízéves kislányának az iskolai munkadarabját kell befejezni. Hajót, vitorlást faragnak a szerencsétlenek. A véső beleszalad a kezükbe, a fa ellenáll, szóval kész csőd az egész. A gyerek pedig mindig bőgve jön haza az órákról.

Tudjuk, nekünk is meg kell tanulni férfiasan elviselni az életet. Mi sem maradhatunk alább a reszelésben, a fafaragásban. Nekünk is jól kell forgatni a vésőt, a kalapácsot.

Csak az a kérdés, hogy ezek az ártatlan szerszámok, pedagógiai elvek nem ütnek-e vissza?

B. E,

Szegedi nyelvész monográfiája

Szabó József: A nagykónyi nyelvjárás. Szekszárd, 1986.

A népélet bármely megnyilvánulásával foglalkozók (néprajzosok, nyelvészek) körében gyakran visszatérő megjegyzés, hogy napról napra, szinte szemünk láttára mennek veszendőbe, pusztulnak el a népi ismeretanyag évszázadok alatt felhalmozódott és egymásra rakódott értékei. A népnyelv vonatkozásában kiváltképpen nagy „rombolást" vitt véghez az elmúlt néhány évtized informatikai-hírközlési „forradalma". A rádió és a televízió megjelenése, majd széles körű elterjedése ugyanazt az egységes beszédnormát közvetítette a magyarul beszélők minden — nemre, korra, foglalkozásra nézve különböző — rétege számára, s ugyanakkor a mindennapi életben jelen levő, szakadatlan hatásával maga szabott nyelvi normát. Ezért felbecsülhetetlenül fontos, ha valaki a huszonnegyedik órában kísérletet tesz arra, hogy a veszendőbe menő népi értékeket megmentse. Erre a feladatra vállalkozott dr. Szabó József kandidátus, a József Attila Tudományegyetem magyar nyelvészeti tanszékének docense, amikor sokéves kutatómunkával elkészítette, és több szerv, intézmény erkölcsi és anyagi támogatásával közreadta szülőfalujának, a Tolna megyei Nagykónyinak a nyelvjárási monográfiáját.

Nyelvjárási szövegek természetesen már hosszabb idő óta jelennek meg nyomtatásban és kerülnek hangszalagra, a magyar nyelvterület egy-egy nyelvjárási jelenségét feldolgozó szakmunka is szép számmal akad, de nagyon is híján vagyunk azoknak az összefoglalásoknak, amelyek — mégha egy-egy falura terjeszkedvén is ki — a vizsgált nyelvjárás egészéről képet adnak. Szabó József monográfiája egyaránt kiterjed a hangtan, az alaktan, a mondattan és a szókészlet kérdéseire, mindenütt bőséges példaanyag felsorakoztatásával igazolja állításait. Nem mulasztja el, hogy ne nyilvánítana véleményt a község nevének eredetéről, ne tekintené át a nyelvjárási monográfia elvi-módszertani kérdéseit, s ne végezné el a nyelvjárásra gyakorolt köznyelvi hatás vizsgálatát. Teljes nyelvjárási monográfiává a fentieken túl az avatja a kötetet, hogy függelékében nyelvjárási szövegeket közöl a szerző, amelyek 30 oldalon nem csupán szemléletes példatárát nyújtják a megelőző 270 oldal fejtegetéseinek, hanem néprajzi szempontból is értékesek, hiszen az aratásról, a rostcséplésről, a disznóölésről, a májusfaállításról, a búcsúról stb. közöl jól megválogatott nyelvi anyagot a nyelvjárás nyelvét jól beszélők szavaival.

Szabó József monográfiája testes, impozáns kötet, a szülőföldnek és szüleinek szóló ajánlása hűen kifejezi a szerző ragaszkodását az őt felnevelő falu és annak népe iránt. Ugyanakkor jól mutatja azt a munkát, amely Deme László nyelvészeti iskolájának legjobb hagyományait folytatva, a szegedi egyetem magyar nyelvészeti tanszékén folyik. S hogy a tolnai dombok közül Szegedre származott tudós, aki 20 éve foglalkozik szülőfaluja nyelvjárásával, egyre gyakrabban fordul más, mai lakóhelye közelében levő települések (Szőreg, Algyő, Kiskundorozsma) helynevei és népnyelve felé, azt jelzi: munkássága örvendetesen kiszélesedik.

K. Fábián Ilona

Hagyományok Tápén

Bizony gatyamadzag!

A hazudozás, a káromkodás és a lopás Tápén is főbenjáró bűnnek számított, akként kezelik ma is. Legfőképpen azon bűncselekményeket „ítélik mög nagyon", amelyeknél az önkényes igazságszolgáltatáshoz az elkövetők „igénybe vöszik az Istent, a szentöket". A káromkodós emberekkel senki se szeret még csak egy fedél alatt élni se. A legények főként a katonaidő kitöltése után váltak szabadabb elvűekké, egyúttal durvább nyelvűekké. „A seregtül való mögszabadulás után egynémelyik olyan förtelmesen tudott ocsmánykonni, hogy az egész falu röstellködött miatta." A magáról megfeledkezett öreglegényre rá-rászóltak a tisztes öregek: „Hej, hej, te Károly, hát anya szült tégödet, hogy ilyen nagyra nyitod a szádat? Majd lösz ennek még szűke is, amikor segítségül hívod azt, akit most szidsz, te!"

Tápé hagyománytisztelő népe évszázadokon át élte megszokott gyékényes életét. Ez a — főleg téli — foglalkozásuk a házba kötötte őket. Munkájuk közben leginkább csöndeskedtek. Ha volt közöttük beszédesebb, az szóval tartotta mindanynyiukat, de durva szavakra sohasem került sor. Am azok, akik — hajdanában — erdőt vágni, jeget vágni jártak, csak-csak elkáromkodták magukat, ha valami nem úgy ment, ahogyan akarták. Jámborabbak erre azt szokták mondani: „Az ügyetlen embhör káromkodik."

Az oktalan „rámondás" nemcsak az időseknek, hanem az ártatlan kisgyermekeknek a fülét is sértette, sérti ma is. A kisgyermek ugyanis nem hazudos. Legfeljebb füllent, de többnyire azt se mások megkárosítására teszi. A káromkodásban is — mondjuk — eljut az „Azt a betyár úristállát"-ig. Másként: „Azt a jóistállát!", vagy: „Azt a lacibetyár istállóját". Nagyobb gyerekek már kikényszerítik egymástól, hogy „Mongyál rá!" Erre ilyeneket mondtak: „Szívemre töszöm a kezemet, hogy nem hazudok!" Mások: „Né tudjak innét elmozdulni, ha nem igaz!" Nagyobbacskák egymás fülébe súgtak egy „Isten bizony!"-t, de nagyon halkan. S mivel nagy bűnnek számították, hogy így rámondtak, a legközelebbi alkalommal meggyónták. A felnőttek szavuk hitelesítésére minden szentet fölsorakoztattak. Nevüket eskü alatt mondták. Mások azokat emlegették, akiket a legjobban szerettek. Ezzel — ha hazudtak — feladták az addigi őszinte szeretetüket. Durva, trágárul hangoskodók a szemük fényére esküdtek: „Vakujjak mög, ha nem igaz!" Mások, sajnos a lányok és asszonyok is — oktalanul esküdöztek az anyjuk életére, a fejesgyűrűjükre, sőt, olyan is volt, aki így akart igazságot szerezni szavának: „Né lássam mög a saját gyerekömet, ha hazudok!" Ha a lány kételkedett a legény házasságot ígérő szavában, akkor a legkedvesebb csillagjára esküdött föl. Öreg, katonaviselt legények nem vergődtek a csillagokkal. Inkább rávágtak egy „Bizony Istent". Nos, a lányok meg ezután már csak azért sem hittek neki, mert „Istennel hazudott". Mert szerintük az igazi szeretetet érezni kell, nem pedig esküdözve hazudni. Ugyanők csak végszükség esetén mondtak rá. Humoros rámondásaikból való a már majdnem elfeledett példa: „Bizony gatyamadzag!"

Ifj. Lele József

Zoli bácsi

A Marx téri fedett váró végében álló pavilonban *Krivám Zoltán* árulja a könyveket. A törzsvevők (szép számmal vannak) Zoli bácsinak szólítják a fiatalosan gyors mozgású, mindig segítőkész árust.

— *Miért csinálja — ősz fejjel is?* — kérdezem.

— A pedagógiai és a társadalmi munka után szinte légüres térben érzi az ember magát, ha nem talál hasznos elfoglaltságot. Tanár és iskolaigazgató voltam, pedagógiát, pszichológiát, magyart, ének-zenét is tanítottam. Most, 70 évesen is szeretek emberekkel foglalkozni. Rendszeresen olvasok, ismerem szinte minden, vevőre váró könyvemet.

— *Mennyit dolgozik naponta?*

— Mindennap reggel 7-től délután 1-ig van nyitva a könyvbutik, a lányom másodnaponként besegít. Könyvelő volt, most háztartásbeli — kettőnknek is van elég munka. A Művelt Nép a gazdánk, a Radnóti Könyvesbolt, amelynek 170 bizományosa van. Sok a vásárló mindig, de mégis vannak sűrűbb időszakok: 9 órakor, dél körül.

— *Melyek a leginkább keresett könyvek?*

— A vevőközönség elég tarka, életkor és műveltség szerint is, mert itt mindenféle ember megfordul. A sikeresebb szerzők: Nagy Bandó András, Berkesi András, Szilvási Lajos, Végh Antal. Mezei András. Az egyik legjobban fogyó könyv volt a „népi pornográfiában" ugyancsak nem szűkölködő Magyar Erato, de állandó az igény Temesi Ferenc, Fenákel Judit könyveire is — őket főleg azért keresik, mert szegediek.

— *Hogyan szerzi be a készletet?*

— A már említett bolthálózaton keresztül. Vidéken alaposan kell tájékozódni, mert az elosztás Budapest-centrikus. A rádió, az újságok többet segítenek, mint az úgynevezett szakmai lapok, mert frissebbek a híreik. Aki a könyvpiacról él, mindenről pontosan kell tudnia.

— *A forgalmat látva, gondolom, nincs panasza. Félóra alatt 50 ember is megállt itt, kérdezett, vásárolt, vagy nézegette az útikönyvtől a művészeti albumokig terjedő választékot. Ezekre is akad vevő?*

— Hogyne. A művészeti albumok 2-300, sőt, 700 forintért is elkelnek. Az „Erdély"-ből három példányt kaptam, azonnal elfogyott. A komoly könyvek aránylag olcsók, a krimik drágák. A bűnügyi történet egyszeri olvasmány. Ha már tudom, ki a tettes, még egyszer aligha veszem a kezembe.

— *Mennyi a napi forgalom, és mi volt a legdrágább könyv, amit eladott?*

— Karácsony előtt vett meg valaki 1600 forintért albumokat. Gondolom, ajándékba — mégpedig igényesnek. De egy átlag hétköznap, mint amilyen ez a mai is — 100-150 darabot adok el, 2-3000 forint értékben. Ha értékesebb a könyv, az ár nem számít.

— *Mitől függ az, hogy ki mit vesz?*

— Az intelligenciától. Buszon is lehet nívós műveket olvasni. Nagyon fontos a személyes ismeretség. Tudom, kinek mit lehet ajánlani. kit kell megszólítani, kivel lehet elbeszélgetni, és kit kell hagyni böngészni. A készletem itt 150-170 ezer forint értékű, otthon vár még körülbelül 20 ezer forintot kitevő tartalék. Ebből mindenkit ki lehet szolgálni. Ez a munka hasonlít az eredeti szakmámra, a pedagógiára. Szépet, élményt adni, hasznos időtöltésre késztetni az embereket — ez a legszebb.

Rozsnyai Jenő

Mi? Hol? Mikor?

1987. JANUÁR 29., CSÜTÖRTÖK — NÉVNAP: ADÉL

A Nap kel 7 óra 15 perckor, és nyugszik 16 óra 30 perckor.
A Hold kel 7 óra 41 perckor, és nyugszik 16 óra 20 perckor.

VÍZÁLLÁS

A Tisza vízállása Szegeden szerdán plusz 104 cm (apadó).

SZÁZHÚSZ ÉVE

született Vincete Blasco Ibánez (1867—1928) spanyol regényíró. A 19. századi világirodalmi jelentőségű spanyol regény utolsó nagy alakja.

NYOLCVAN ÉVE

hunyt el Horno Ferenc (1821—1907) festő, építész és restaurátor. Gazdag műgyűjteményét, amely ma Sopron egyik idegenforgalmi nevezetessége, utódai örökölték.

MOZIK

Vörös Csillag: délelőtt 10, délután fél 4, háromnegyed 6 és 8 órakor: Szeretet-áradás (színes amerikai film).

Fáklya: délután háromnegyed 3, negyed 6 és fél 8 órakor: Tüzes angyal (színes lengyel film).

Szabadság: délután fél 4, háromnegyed 6 és 8 órakor: Leopárd kommandó (színes olasz kalandfilm. II. helyár!).

Kiskörössy halászcsárda (videomozi): délután 4 és este 8 órakor: A háború isteneinek fürdője (színes hongkongi akciófilm).

Éva presszó (videomozi, Oskola u.): este 9 órakor: Ne hagyd magad Pitkin (színes angol film).

Kék Csillag presszó (Olajbányász tér, videomozi): este 8 órakor. Sexis hétvége (színes olasz—francia filmvígjáték).

ÜGYELETES GYÓGYSZERTÁR

Klauzál tér 3. szám (13/57-es). Este 8 órától reggel 7 óráig. Csak sürgős esetben.

BALESETI, SEBÉSZETI ÉS UROLÓGIAI FELVÉTELI ÜGYELET

Ma a balesetet szenvedett személyeket Szegeden az Idegsebészeti Klinika (Pécsi u. 4.) veszi fel, sebészeti és urológiai felvételi ügyeletet a II. kórház (Tolbuhin sgt. 57.) tart.

ÉJSZAKAI ORVOSI ÜGYELET

Este 7 órától reggel 7 óráig a felnőtt lakosság részére: Szeged, Hunyadi János sgt. 1. sz. alatt. Telefon: 10-100.

GYERMEKORVOSI ÜGYELET

Munkanapokon 13 órától másnap reggel fél 8 óráig, szombaton, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel fél 8 órától másnap reggel fél 8 óráig a Lenin krt. 20. szám alatti körzeti gyermekorvosi rendelőben történik a sürgős esetek orvosi ellátása.

GYERMEK FÜL-ORR-GÉGÉSZETI ÜGYELET

Minden kedden és csütörtökön 19 órától reggel 7 óráig, szombatonként reggel 8 órától déli 12 óráig a gyermek fül-orr-gégészeti ügyelet az Újszegedi Gyermekkórházban van (Szeged, Odesszai krt. 37.). Telefon: 22-355. Egyéb napokon a Fül-Orr-Gége Klinika tart ügyeletet. (Szeged, Lenin krt. 111.). Telefon: 21-122.

FOGORVOSI ÜGYELET

Mindennap 22 órától reggel 6 óráig, szombaton reggel 7 órától hétfő reggel 7 óráig: Szeged, Zöld Sándor u. 1—3. Telefon: 14-420.

SOS LELKISEGÉLY-SZOLGÁLAT

Mindennap este 7 órától reggel 7 óráig. Telefon: 11-000.

Tévé

BUDAPEST 1.

9.05: Tv-torna
9.10: Cervantes élete — 8. — (ism.)
9.55: Oscar Kokoschka — NSZK film — (ism.)
10.45: Képújság
17.00: Hírek
17.05: Tv-börze
17.15: Toronyóra — 8.
17.35: Harminc évi hűség — dok.-riportfilm
18.15: Telesport
18.40: Képújság
18.50: Esti mese
19.30: Híradó 1.
20.05: Mentők — csehszlovák tv-filmsorozat — 1.
21.00: Hírháttér
21.45: A hét műtárgya — (ism.)
21.50: Az ördögmágiszter — tv-film
23.00: Híradó 2.

BUDAPEST 2.

17.55: Képújság
18.00: Pannon krónika — a pécsi körzeti stúdió műsora
19.00: Tv-torna
19.00: Nalkut — szovjet kisfilm — (ism.)
19.40: Színházi este . . . — Lessing: Bölcs Náthán — mese felnőtteknek, két részben
22.50: Képújság

BELGRÁD 1.

16.45: Magyar nyelvű tv-napló
17.10: Krónika
17.30: A gyermekkor utolsó nyara
18.00: Művelődési műsor
18.40: Vetélkedő
19.00: Tv-kalendárium
19.10: Rajzfilm
19.30: Tv-napló
19.55: Reflexek — politikai magazin
20.55: Kiválasztott pillanat
21.05: Könnyűzenei műsor
22.15: Tv-napló
22.35: A költészet színháza

BELGRÁD 2.

19.00: Zágrábi körkép
19.30: Tv-napló
20.00: Európa-bajnokok kosárlabda kupája: Zadar—Macabi
21.30: Tegnap, ma, holnap
21.40: Tv-mozi

ÚJVIDÉK

16.45: Híradó magyarul és szerbhorvátul
17.30: Gyerekeknek
18.00: Újvidéki képeslapok
18.30: Az én időm az én szerelmem
19.00: Ma
19.15: Rajzfilm
19.30: Híradó magyarul
20.00: Zadar—Macabi — BEK kosárlabda-mérkőzés
24.30: Kereskedők és szeretők tv-film
22.30: Híradó szerbhorvátul

Rádió

KOSSUTH

8.20: Tóth Benedek írása
8.30: A Stúdió 11 felvételeiből
9.00: Népdalcsokor
9.44: Mi ez a gyönyörű?
10.05: Diákfélóra
10.35: Labirintus — (ism.)
10.50: Rimszkij-Korszakov: Seherezáde — szvit
11.34: A kelletlen leány — Veres Péter regénye — 12.
12.30: Ki nyer ma?
12.45: Intermikrofon
13.00: Jeney Zoltán fuvolázik
13.40: Kapcsoljuk a nyíregyházi stúdiót
14.10: A magyar szépprózá századai — (ism.)
14.25: Zenei Tükör
14.58: Négernegyed — George Simenon regénye
16.05: Révkalauz
17.00: Világirodalmi könyvszemle
17.30: Az Állami Népi Együttes felvételeiből
19.15: Megtört szívek háza — G. B. Shaw színműve
21.29: Amerika — a csúcs? — 1.
22.20: Tíz perc külpolitika
22.30: Saint-Saens: h-moll hegedűverseny
23.00: Operaest
0.10: Himnusz
0.15: —
4.20: Éjfél után . . .

PETŐFI

8.05: Tárogató muzsika
8.20: A Szabó család . . . — (ism.)
8.50: Tíz perc külpolitika — (ism.)
9.05: Napközben
12.00: Hírek németül, oroszul és angolul
12.10: Szovjet zeneszerzők fúvósműveiből
12.26: Néhány szó zene közben
12.31: Nemzetiségeink zenéjéből
13.05: Nosztalgiahullám
14.00: Boldog születésnapot! — az ünnepeltek: Medgyesi Mária, Korda György és Solymosi Ottó
15.05: Tudományos könyvespolc
15.10: Operaslágerek — (ism.)
15.45: Törvénykönyv — (ism.)
16.00: Találkozás a stúdióban
17.03: Japán dzsesszfelvételekből
17.30: Kézfogások . . .
18.30: Slágerlista
19.05: Operettkedvelőknek
20.00: Poptarisznya dalaiból
21.20: Kabarécsütörtök
22.20: Behár György szerzeményeiből
22.50: Az élő népdal — (ism.)
23.20: —
0.14: Rockpanoráma
0.15: —
4.20: Éjfél után . . .

3. MŰSOR

8.12: Zenekari muzsika Közben:
9.00: Magyarán szólva — (ism.)
10.00: Montezuma — részletek Graun operájából
10.50: Az Eurythmics együttes „Bosszú" című lemeze
11.35: Pillanatkép
11.40: Olasz kamaramuzsika
12.30: Operakórusok
13.05: Index — (ism.)
13.35: Mahler: III. szimfónia
15.09: Pophullám
16.00: Világhírű előadóművészek szonátafelvételeiből
17.00: Diákfélóra
17.30: Fúvós-fórum
18.00: Nikola Nikolov operáriákat énekel
18.30: In limba materna — a Magyar Rádió román nyelvű nemzetiségi műsora Szolnokról
19.05: Rádióhangversenyekről
19.35: Zenekari muzsika
21.00: Pitti Katalin és Karizs Béla operaáriákat énekel
21.22: Artur Rubinstein Chopin-felvételei — 1.
22.30: Madrigálok
22.43: A Budapesti Kamaraegyüttes játszik

Óra — fotó

KREINER, ATTILA U. 8. TELEFON: 10-230.